

Pagulus ja suhted kodumaaga: Metsaülikooli Austraalias arhiivi põhjal

Marin Laak

Pärast Teist maailmasõda Nõukogude okupatsioonivõimude repressioonide eest Eestist lahkuma sunnitud pagulaste hilisemad suhted kodumaaga on keeruline teema. See on mitmetahuline probleemikompleks, mis seni varjatud allikate arhiividesse jõudmisel alles hakkab konkreetsete näidete kaudu avanema. Ajalooline ja kultuuriline kogemuspagas, mis Eesti läänediasporaa kogukondades saadi rahvuskultuuri alalhoidmisel ja edasikandmisel pärast Teist maailmasõda, on unikaalne ja võiks pakkuda küllaldaselt mõtlemisainet praeguse Euroopa pagulaskriisi taustal. Nagu teame, eesti ühiskondade kiire ülesehitamine, asudes looma koole js seltse, välja andma ajalehti jm. omakeelseid trükiseid, algas juba DPI-laagrites Saksamaal, Inglismaal ja Rootsis ning jätkus uutes elukohamaades Rootsis, Kanadas, USA-s, Argentinas, Austraalias ja mujal.¹ Kui tänapäeval räägime virtuaalsest Eestist ja eri paikadest kokku lõimitud Suur-Eesti kogukonnast,² siis eesti pagulasarhiivid kõnelevad sarnasest eestlasi mitmeid eri kanaleid kaudu sidunud globaalsest võrgustikust kogu pagulusaja, vanema põlvkonna jaoks 70 aasta vältel. Parim dokumenteeritud näide eestlaste edukalt toimunud ülemaailmsest suhtlusvõrgustikust on Lundis tegutsenud kirjastuse Eesti Kirjanike Kooperatiiv raamatute postimüük, mille rikkalik arhiiv koos kirjastuse mitmel mandril

tegutsenud esindajate kirjavahetuste ja tellijate kartoteekidega on hoiul Eesti Kirjandusmuuseumi kultuuriloolises arhiivis.³

Eesti kogukondade kooshoidmine toetus rahvuslike traditsioonide, käsitöö, rahvatantsu ja koorilaulu edasikandmisele, kuid neid tegevusi toetasid kontaktid rahvuskaaslaste vahel üle maailma, sh. kokkutulekute, ESTO festivalide kaudu. Nüüdisajal aktuaalne Suur-Eesti kogukonna uus „idee“ on toiminud aastakümneid. Pagulasarhiivide uurimine võimaldab veenvalt välja tuua, kuidas rahvusliku kogukonna ülemaailmne sidumine on toetunud privaatseid kanaleid kaudu toiminud usalduslikele isiklikele kontaktidele. Nende ülesehitamine toimus era-kirjade, ent suurel määral ka paljude, osaliselt kindlasti tänaseni hoolikalt varjatud kanalite kaudu.⁴ Seda kontekstis, kus eesti pagulasorganisatsioonide ametlikud suhted mis tahes Nõukogude Eesti ametiasutustega (sh. kirjastustega) olid okupatsioonirežiimi ajal Lääne poolt vaadates taunitud või isegi lausa lubamatud.⁵

NVSL mõranemine 1980. aastate lõpul sundis seniseid seisukohti muutma. Küsimuse teravust näitab siin avaldatav Austraalia Eesti Seltside Liidu (AESL) 1988. aasta küsimustik oma allorganisatsioonidele, mille kokkuvõtteks on AESL-i esimees Raivo Kalemäe kirjutanud: „Endine ettevaatlikkus kodueestlastega suhtlemises kujunes umbes aastaga positiivseks

¹ Vt. nt.: A. Valmas. Eestlaste kirjastustegevus välismaal 1944–2000. I–II. TLÜ Akadeemiline Raamatukogu, Tallinn, 2003; A. Jürgenson. Ladina rahva seas. Argentina ja sealse eestlased. Argo, Tallinn, 2011.

² Vt. M. Ehala. Väike Eesti ja Suur Eesti. – Postimees, 14.03.2014; veebirakendus „Suur-Eesti: Minu inimesed“ – vt. <https://ev100.ee/et/suur-eesti-veebirakendus-minu-inimesed> (09.10.2015).

³ Eesti Kirjanike Kooperatiiv. KM EKLA 341: 429–432. Vt. ka J. Kronberg. Tiibhobu märgi all. Eesti Kirjanike Kooperatiiv 1950–1994. Collegium litterarum 14. Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus, Tallinn, 2002.

⁴ M. Laak. Kirjanduslikest kontaktidest läbi raudse eesriide. Methis. Studia humaniora Estonica 2014, nr. 13, lk. 148–172. DOI: 10.7592/methis.v10i13.1308

⁵ S. Olesk. Eesti pagulaskirjanduse keskus ja perifeeria. Methis. Studia humaniora Estonica 2014, nr. 13, lk. 134–146. DOI: 10.7592/methis.v10i13.1307

koostöoks. Aprillis 1988 väljastatud ringküsitlusele kodumaaga suhtlemises avaldasid oma seisukohta vähem kui pool organisatsioonidest. Kui aga kodumaal Nõukogude korra ajaloos esimese rahvaalgatusena toimus Eesti Vabariigi kodanike registreerimine 1989. aastal, siis viidi see aktsioon läbi ka Austraalias ja 1990. aastal algul valiti juba neli saadikut Eesti Kongressile.⁶ Palju aitas kaasa kodueestlaste küllaltki rohke osavõtt ESTO'88 pidustustest.⁷

Tähelepanu keskmesse on viimaste aastate kahe eesti kultuuri pingeväljade uurimisel tulnud pagulaste hoiakute ja rahvusliku identiteedi tunnetuse põlvkondlikud erinevused.⁸ Teame, et pagulaste vanema põlvkonna jaoks oli suhtlemine okupeeritud Eestiga, eriti veel selle külastamine enamjaolt võrdväärne Nõukogude okupatsiooni poliitilise tunnustamisega ja seega – kodumaa reetmisega. Vabas Läänes kasvanud ja seal ka akadeemilise hariduse saanud nooremate põlvkondade jaoks küsimus nii terav polnud, arvestades ka muutunud poliitilist ja ideoloogilist tausta. Alates 1950. aastate teisest poolest, sünkroonselt niinimetatud Hruštšovi sulaga kodumaal, algas Välis-Eesti avalikus meediaruumis okupeeritud Eestiga suhtlemise ja külastamise arutelu, mis jäi kestma kuni iseseisvuse taastamiseni 1991. aastal. Läbilõiget toonaste arutelude, võiks öelda isegi akadeemilisest põhjalikkusest pakub soomepoiste põlvkonna ajakiri Vaba Sõna, mis ilmus aastatel 1948–1966. Artiklite paremikust on 2002. a. ilmunud Hellar Grabbi, Ivo Iliste ja Vahur Linnuste koostatud toekas kogumik „Vaba Eesti tähistel“.⁹

Kodumaaga suhtlemise arutelu pinnalt kasvas välja ka metsaülikoolide idee ja tänaseni kestev traditsioon. Noorematele akadeemilistele rahvuskaslastele suunatud metsaülikoolid hakkasid 1970. aastatel toimuma kõikides eesti

läänediasporaa suuremates piirkondades, algul Kanadas ja Ameerikas, seejärel Austraalias ja hiljem Rootsis.¹⁰ Kanada metsaülikooli kohta on ilmunud ka Olev Trässi ja Tiina Kirsi koostatud ning Inga Eichenbaumi toimetatud sisukas, rikkaliku pildimaterjaliga monumentaalalbum „Metsaülikool 1883–2005“.¹¹ Raamat pakub (vahe)kokkuvõtte Kotkajärve MÜ asutamisloost, osalejatest ja ettekannetest, selle kõrval ka ülevaateartikleid metsaülikoolidest teistel mandritel. Näeme, et eestlaseks olemisest, eesti keelest ja suhtumisest eestlastesse Eestis on kõneldud metsaülikoolide loengutel aastakümneid.¹²

Metsaülikoolide ajaloost – Kotkajärve MÜ 1967

Metsaülikoolid (edaspidi MÜ) Kanadas hakkasid toimuma eestlaste ostetud maal Toronto lähistel kauni Kotkajärve kallastel, skaudi- ja gaidilaagrite ning suvilate maa-alal.¹³ Eriline oli ülikooli vorm, veelgi erilisemad omas ajas MÜ sisurajavad ideed. Kotkajärve MÜ asutaja ja eestvedaja prof. Olev Träss nimetab aastat 1964 „suureks pauguks“, kui esmakordselt pärast 1944. a. Eestist põgenemist öeldi välja mõte: „suur vend on Eestis“ ja et väiksemad vennad maailmas laiali.¹⁴ Seisukoht „oleme üks eestlaste pere“ oli pagulasühiskonnas sel ajal plahvatuslikult uus – okupeeritud Eesti ja Läänes tegutseva eesti ühiskonna murdejoon oli aastaid olnud teravalt ideoloogiline ja poliitiline.

Kanada ja hiljem ka Ameerika MÜ-de ellukutsumise laiemaks tagapõhjaks oli 1960. aastate teisel poolel Põhja-Ameerikas levinud „juurte“ liikumine, mille tõukejõuks oli akadeemiliselt tärganud huvi maa põlisasukate, s. t. indiaan-

⁶ Eesti Kongress toimus 11.–12. märtsil Tallinnas; kongressil otsustati taastada Eesti iseseisvus õigusliku järjepidevuse alusel. Austraalia eestlaste saadikud olid: dr. Malle Tohver (delegatsiooni juht), Ilmar Mägraken, Edmund Ranniko ja Ene-Mai Reinpuu.

⁷ R. Kalamäe. Austraalia Eesti Seltside Liit (II osa – 1988–1990). Eestlased Austraalias ja Uus-Meremaal. II. – Austraalia Eesti Seltside Liit, Melbourne, 1993.

⁸ T. Ojamaa, K. Karu-Kletter. Disaporaaeestlaste enesekuvand muutuvus maailmas. – Methis. Studia humaniora Estonica 2014, nr. 13, lk. 173–196. DOI: 10.7592/methis.v10i13.1309

⁹ Vt. Vaba Eesti tähistel. Valimik tsensuurivaba eesti mõttelugu aastaist 1948–64. Eesti Entsüklopeediakirjastus, Tallinn, 2002.

¹⁰ Metsaülikoolide traditsiooni üks haru on üle tulnud ka Eestisse: alates 2005. aastast korraldatakse augustis Kääriku Metsaülikooli Otepää lähedal.

¹¹ MÜ Kotkajärvel toimus 2015. aastal X korda, üldteemaks „Metsa vaim ja keele vägi“, peaesinejaks Valdur Mikita.

¹² Vt. lähemalt: Metsaülikool 1983–2005. Toim. T. Kirss. Kotkajärve Metsaülikool, Kanada, 2013.

¹³ Vt. J. Kronberg. Pagulased ja väliseestlased, metsaülikool ja ESTO. – Sirp, 09.10.2015, lk. 18.

¹⁴ O. Träss. Pilk Metsaülikoolile. – Metsaülikool 1983–2005. Kotkajärve Metsaülikool, Kanada, 2013, lk. 509–510.

laste vastu. Idee laienes ka teistele Ameerika ja Kanada rahvusrühmadele, teiste hulgas meie rahvusaaslased, kes polnud maa põlisasukad. Nagu loeme paljudest mälestustest, kujunes Kanada Metsaülikool Kotkajärvel kiiresti noorema põlvkonna eestlaste jaoks nende oma rahvuslike juurteotsimise akadeemiliseks foorumiks.

Otseseks ajendiks MÜ-de ellukutsumisel oli ka eelmainitud põlvkonnavahetus, seda nii pagulasühiskonnas kui ka, rõhutan, kodumaal, kus hakkas pärast stalinismi aja lõppu, alates 1950. aastate teistest poolest esile tõusma uus loominguline põlvkond. Nagu teame, astus kirjanduses „kuldsetel kuuekümnendatel“ parnassile terve plejaad noori andekaid luuletajaid (Jaan Kaplinski, Paul-Eerik Rummo, Viivi Luik, Hando Runnel, Andres Ehin jt.), kogu ühiskond uuenes, tekkis tulevikulootus. Läbi raudse eesriide oli juba loodud side perekonnaliikmetega paguluses, tekkisid esimesed erialased kontaktid ja professionaalsetel kontaktidel põhinevad „kultuurikirjavahetused“, milles vahetati infot, raamatuid, noote jm.¹⁵

Ehk võiks just kodumaal toimunud põlvkonnavahetuses näha üht olulist põhjust, miks eesti pagulasühiskondades, eriti Kanadas muutusid suhted vanemate ja nooremate vahel 1960. aastate keskel eriti teravaks? Kui vanemal põlvkonnal oli nulltolerants igasuguse suhtlemise osas okupeeritud kodumaaga, siis nooremad generatsioonid, kes olid üles kasvanud ja hariduse saanud vabas Lääne ühiskonnas, hakkasid aktiivselt huvi tundma põlvkonnakaaslaste

vastu kodumaal ja ka Eestis toimuva vastu laiemalt.¹⁶

Kotkajärve MÜ sai teoks esmakordselt 1967. aastal, asutamise lipukirjal doktriin – mitte tegeleda poliitikaga, vaid toetada noorte rahvustunnet, mis saab olla vaid vaba valiku küsimus, mitte eestluse kohustus! Vabaks valikuks oli vaja teadmisi, võrdlevat andmestikku ja muidugi eestikeelset keskkonda. Kotkajärve kujunes akadeemilise vabaduse kantsiks, kus olulisem kui poliitika ja ideoloogia oli mõtete ja teadmiste vahetamine kaasaegse maailma, teaduse ja ühiskonna kohta – eesti keeles.

Metsaülikool Austraalias – MÜA

Kotkajärve Metsaülikooli ideed kandusid Metsaülikooli Austraalias, mida vedasid innukalt ja edukalt Eesti patrioodid, abielupaar Tiiu¹⁷ ja Inno Salasoo Sydneys.¹⁸

MÜA-st on ilmunud põhjalikud ülevaated: Inno Salasoo on avaldanud kokkuvõtte aastate 1972–1988 kohta albumis „Eestlased Austraalias“.¹⁹ Tiiu Salasoo on MÜA tegevusaastatest 1972–1995 avaldanud põhjaliku faktiderikka ülevaate, mis leidub Kotkajärve MÜ albumis.²⁰

MÜA tegutses kokku 26 aastat, selle aja vältel toimus 24 metsaülikooli. Metsaülikool Austraalias oli üks Austraalia Eesti Seltside Liidu allorganisatsioon, MÜA-l oli juhatus, kuhu kuulusid Inno Salasoo (esimees), Tiiu Salasoo ja veel üks-kaks liiget, kes vahetusid.²¹ Esimene

¹⁵ S. Olesk (koost). Sõprade kirjad on su poole teel. Jaan Kaplinski ja Hellar Grabbi kirjavahetus 1965–1991. Tartu, Eesti Kirjandusmuuseumi Teaduskirjastus, 2013; T. Ojamaa, K. Labi, J. Kronberg, Harri Kiisk – eesti kultuuri vahendaja Rootsis. Tartu, Eesti Kirjandusmuuseumi Teaduskirjastus, 2012; M. Laak. Kirjanduslikest kontaktidest läbi raudse eesriide. – Methis, 2014, nr. 13, DOI: 10.7592/methis.v10i13.1308.

¹⁶ Sellest on pikemalt juttu artiklis: M. Laak. Kirjanduslikest kontaktidest läbi raudse eesriide. – Methis. Studia humaniora Estonica 2014, nr. 13, lk. 148–172. <http://dx.doi.org/10.7592/methis.v10i13.1308>

¹⁷ Tiiu-Ann Salasoo (sünd. 1932 Tallinnas), MÜA „hing“, korraldanud 14 kursust; Eesti Päevalehe foljetonisti Evald Jalaku tütar, botaanikamagister (1973), töötanud teadurina, hiljem haridusvaldkonnas. Intensiivselt ja järjepidevalt on T. Salasoo tegeleenud eesti keele küsimustega, oli Austraalia Eesti Seltside Liidu (AESL-i) eesti keele õpingute koordinaator, eesti keele ja eestluse hoidmise eest on T. Salasoo pälvinud 2000. a. EV Valgetähe V klassi teenetemärgi jt. tunnustusi. Vt. ka E. Annuk. Mag. Tiiu Salasoo 70. – Meie Kodu, 27.03.2002, lk. 4.

¹⁸ Inno Salasoo (sünd. 1929 Tartus), MÜA asutaja ja juhatuse esimees; keemiadoktor (1963), Sydney ülikooli õppejõud (1968–1992), kirjutanud memuaristikat, publitsistikat ja üle 20 koorilaulu. Töötas Eesti Arhiiv Austraalias arhiivaarina (1991–1994), kirjutanud mälestusteosed „Linad ja takud: dr. pharm. Hugo Salasoo elu ja töö 1901–1991“ (Tartu, 1998), „Viiskümmend aastat vastu tahtmist välismaal“ (Tallinn, SE&JS, 1994) jt.; elulooliste mälestuste kohta käsikiri „Rahutu meri“ (KM EKLA reg. 2014/87).

¹⁹ I. Salasoo. Metsaülikool Austraalias. – Eestlased Austraalias I. Adelaide: Austraalia Eesti Seltside Liit, 1988, lk. 114–124.

²⁰ T. Salasoo. MÜ Austraalias. Tagasivaade 24. metsaülikoolile Austraalias aastatel 1972–1995. – Metsaülikool 1983–2005. Kotkajärve Metsaülikool, Kanada, 2013, lk. 419–427.

²¹ Eestlaste kohta Austraalias vt.: M. Laak. „Kalevipoeg“ Lõunaristi all: Gunnar Neeme ja Triinu Kartuse kirjavahetus. – Tuna 2013, nr. 1, lk. 109–128.

Tiiu Salasoo ja dr. Inno Salasoo Sydney ülikoolis Tiiu teadusmagistri kraadi promoveerimisel 1973. a.
Foto: Tiiu Salasoo erakogu

metsaülikool toimus 1972. aastal Sydney lähistel Pärlirannas (Pearl Beach) ja viimane 1998. aastal, ent ametliku dokumendiga lõpetati MÜA tegevus 2009. aastal. Metsaülikoolid kestsid tavaliselt umbes seitse päeva ning osavõtjate arv kõikus 30 ja 50 vahel. Tiiu Salasoo andmetel peeti metsaülikoolides kokku 375 ettekannet, peale selle viidi läbi 79 arutlus- ja 375 mitmesugust huviringi. Lisaks matkad, näitused, kontserdid. Traditsiooniks oli metsaülikool lõpetada näitemänguga, kus kõik osalejad said võimaluse lavale tulla ning sellele järgneva peoga.

Enamik metsaülikoole toimus peamiselt New South Wales'i osariigis, kuid nende korraldamisel arvestati Austraalia eesti päevade asukohta – neid peeti suurimate keskuste Sydney, Melbourne'i või Adelaide'i lähedal iga kolme aasta järel. Tuleb tähelepanu juhtida Austraalia looduslikule eripärale: vahemaad eesti diasporaa keskuste vahel suuremates linnades,

nagu Sydney, Melbourne, Adelaide, Brisbane ja Perth, on väga suured; eesti kogukond on hajali mitmes Austraalia osariigis üle kogu mandri, seega läbikäimine rahvusaaslaste vahel polnud ainuüksi geograafiliste erinevuste pärast võrreldav näiteks Rootsi või Kanada olukorraga.

Mille poolest erines eestlaste Metsaülikool Austraalias oma vanematest vendadest Kanadas ja Ameerikas? MÜA peakorraldaja Inno Salasoo mälestuste järgi oli kõige suurem erinevus see, et Austraalias polnud eestlaste vahel põlvkondlikke vastuolusid: „Ameerikas ja Kanadas olid metsaülikooli tekkimise tõukejõuks põlvkondlikud lahkkelid ja nooremate haritlaste soov arutada rahvuslikke küsimusi ilma vanema põlvkonna poolt peale surutud dogmadeta. Austraalias puudus tol ajal põlvkondade lõhe. Siin ootasid täitmist teised sihid. Oli vaja midagi, mis abistaks võõrsil kasvanud eesti noori otsinguil identisuse leidmiseks, tuues neid

1. metsaülikool Austraalias Pärlirannas 1972. a.
Foto: Tiiu Salasoo erakogu

kokku intensiivseks eestiaineliseks ja eestikeelseks tegevuseks.²²

MÜA seadis algusest peale eesmärgiks pakkuda „tudengitele“ 1) autentseid andmeid Eestisse ja eestlaste kohta, 2) populaarteaduslikke loenguid üldhuvitavatel teemadel, 3) võimalusi eesti keele arendamiseks loengute kuulamise, keeletundides ja aruteludes osalemise kaudu ning 4) võimalust eelarvamuste ületamiseks ja „tõe“ otsimiseks. Ka metsaülikoolid olid omamoodi saarekesed, kus räägiti ainult emakeelt. Programmiliselt olid MÜA-s välistatud poliitilised ja ideoloogilised teemad, loengutes ja aruteludes taheti olla dogmade- ja eelarvamustevabad.

MÜA-d eristas Kanada MÜ-st ka see, et polnud oma ruume. Need ülikoolid toimusid mitmes eri kohas, ruume renditi. Kõige sagedamini oldi Sydney ülikooli bioloogide uurimisbaasis Pärilirannas, mis asus Sydneyst 35 km põhjas. Teiseks väikeseks erinevuseks oli see, et kuna inimesi oli vähem, muretseti kõik toiduained ise ja tehti ise ka süüa ning kõik tudengid pidid olema paarikaupa köögitoimkonnas. Missugust logistikat ja ettevalmistustööd see nõudis, näitavad Eha Carri kirjad siinses publikatsioonis.

18. Metsaülikool Austraalias 1989. a.

Metsaülikooli arhiiv, mille andis Eesti Kultuuriloolise Arhiivi üle Inno Salasoo 2011. aasta kevadel, pakub Salasoo de ülevaateartiklitele täiendust ning ettekujutust eestlaste globaalsete võrgustike tulemuslikust toimimisest ka metsaülikoolide korraldamisel.²³

MÜA arhiivis on ligi 30 paksu mappi, mis sisaldavad dokumente metsaülikoolide korraldamise kohta, ametlikke ja erakirju, loengute ja aruteluringide programmi koostamise ning eesti keele harjutuste materjale. Siin on ka loengute konsepte ja järelkajasid ajakirjanduses. Siinse publikatsiooni osana avaldatud kirjade valik võiks anda ülevaate, kuidas toimus metsaülikooli organiseerimine, nädalase loenguprogrammi kokkupanemine ja elu praktiline korraldus. Näitena on siinse artikli osana avaldatud kirjad Maurice Gout-Liivilt Pariisi Balti Majast, Indrek Oljumilt Rootsist, kirjanik Einar Sandenilt Cardiffist, helilooja Roman Toilt Torontost.

1987. aasta 16. metsaülikooli kutsungi käsikiri.

Programmiliselt oli MÜA eesmärgiks rahvustunde kasvatamine uute teadmiste vahetamise ja arutelude kaudu eesti keeles, mille juures rõhutati ideoloogilise dogmatismi puudumist rahvusküsimustes. Siiski näeme arhiivi sirvides, et rahvuslikku lippu on kõikidel nendel aastatel hoitud päris tugevasti: Eesti ajaloo mitmesuguste küsimustega tegeleti alates esimestest metsaülikoolidest, 1980-ndate teisel poolel arutati neil kõike Eestis toimuvat, fosforiidisõjast Isemajandava Eesti ideeni. Varasematel aastatel on loenguid peetud näiteks teemadel: „Eestlaste saavutusi omariikluse aastail 1919–1940“, „Poliitilised erakonnad Eestis“, „Eesti rahvuse sünd“, „Eesti noorus II maailmasõjas“. Kirjanduslikest teemadest oli metsaülikoolides mitmeid loenguid rahvusepööst „Kalevipoeg“. Kui 1970. aastatel oli MÜA loengutel fookus Eesti Vabariigi ajaloo teemadel, siis 1980. aastatel hakkas üha enam silma paistma kaasaegse Eesti teema. Retrospektiivsest vaatepunktist oli kindlasti tegu olulise sammuga, mis valmistas ette Austraalia eestlaste noorema põlvkonna haritlaste osavõttu 1980. aastate lõpul alanud Eesti taasiseseisv-

²² I. Salasoo. Metsaülikool. – Katkenud joon läheb edasi. Käsikiri, 2014. KM EKLA, reg. 2015/80.

²³ Metsaülikool Austraalias. KM EKLA reg. 2011/55, [eelkorraldatud – M. L.] nii käsikirjas kui ka trükistena.

Tuna 4/2015 **95**

1. Anne Jädal Nõmm – Inno Salasoo

88–03–04

Tervitusi Rootsist.

Olen väga huvitatud 1989 aasta alguses toimuvast MÜA-st ja sooviksin selle kohta täpsemat informatsiooni enne kui oma nime kirja julgen panna.

Sain küll meie Metroolt¹ ühe informatsioonilehe ja ka Aja kirjas² võis sellest lugeda, aga kahjuks on mul mõni asi ikkagi ebaselge.

Paberil seisab, et alla 12-aastastele pool hinda. Sellest ma järeldan, et ka lastega saab osaleda. See sobiks meile hästi, sest me tuleme terve perega – mina, abikaasa + 2 last – 5 nädalaks Aust-raaliasse.

Kas loengud on ainult täiskasvanutele või on ka lastetegevus organiseeritud? Ehk on lastel endil võimalik endale tegevust leiutada näiteks kui mõni ujumiskoht oleks läheduses, jne.

Kas see 20 AUD päevas on ainult osavõtumaks või saab selle eest ka öömaja?

Kas programm on juba koostatud? Kas võiksin saada teada nende loengute ajad ja teemad, mis on juba kindlaks määratud. Mind huvitab see sellepärast, et juhul kui lastega ei saa osaleda, siis ma üksipäini ikkagi katsuksin mõnel päeval kaasas olla.

Igaks juhuks märgin ära veel, et minu abikaasa Ants Nõmm on vana skauditegelane ja juhul kui oleks rohkem lapsi tulemas (ja teil endil ei ole nende jaoks midagi organiseeritud) siis tema võib laste tegevuse enda peale võtta.

Oleksin tõesti väga tänulik, kui saaksin oma küsimustele vastused.

Parimate tervituste ja soovidega

Anne Jädal Nõmm

[Aadress]
Australia.

16. märtsil 1988. a.

V. a. pr. Anne Jädal Nõmm!

Sain täna Teie kirja 4. märtsist, kus pärite täiendavaid andmeid MÜA kohta. Püüan Teie küsimustele vastata, isegi kui 9. märtsi „Eesti Päevalehes“ lk. 8 toodud teade on mõnele neist juba vastanud.³

Tõsi – MÜA-s saab ka lastega osaleda. Tavaliselt ei ole seal palju lapsi olnud, seetõttu pole meil erilist lasteprogrammi kavandatud. Praegu on siinseist lastest vaid üks kirjas, kes järgmise MÜA ajal on 4¾ a. vana. Eeldame laste suhtes, et nad on vähemalt selles ulatuses „hästi kasvatatud“, et kuulavad vanemate sõna, alluvad MÜA korrale ja ei tee pahandust. Laagris on ujumisbassein (sügavaim koht 1,7 m), mis on vastavalt Austraalia seadustele aiaga piiratud; lapsed tohivad sääl käia ainult täiskasvanute saatel.

¹ Metsaülikool Rootsis, mille kohta on ilmunud põhjalik artikkel Kotkajärve Metsaülikooli II albumis: J. Maandi. metroo 1976–1998. – Metsaülikool 1983–2005. Kotkajärve Metsaülikool, Kanada, [2013].

² AjaKiri ilmus aastatel 1976–1986 Torontos Vello Salo toimetusel ning ja 1987–1990 Stockholmis Enno Klaari toimetusel.

³ MÜA '89 toimumise teated ilmusid kõikides suuremates väliseesti ajalehtedes sama tekstiga ja nendes olid ära toodud transpordivõimalused ja -hinnad, ööbimisvõimalused, toitlustamine, osavõtumaks ning korraldajate Inno ja Tiitu Salasoo kontaktid. – vt. nt. Eesti Päevaleht [Stockholmis] 09.03.1988.

1989. a. 18.
metsaülikooli
programm.

METSAÜLIKOO L AUSTRALIAS 7.-15. JAANUARINI 1989

Üks võimalus ESTO-hoos edasitegutsemiseks on osa võtta Sydney lähedal toimuvast Metsaülikoolist 7.-15. jaanuarini 1989, kuhu oodatakse ka väliskülalisi.

Metsaülikool on kõigile, vaatamata vanusele ja hariduslikule tasemele, kes soovivad:

- * veeta 8 päeva omaette eesti ühiskonnas, eemal suurlinna pingest
- * parendada ja arendada oma eesti keele oskust
- * kuulata ettekandeid, mõelda ja vestelda eestlasi huvitavatel teemadel
- * laulda, ujuda ja olla rõõmus.

Kuna Metsaülikoolile varutud ruumid mahutavad ainult 60 osavõtjat, toimub vastuvõtt põhimõttel: kes ees, see mees!

Registreerida MÜA juhataja aadressil: dr. Inno Salasoo, 75 Abingdon Rd., Roseville, 2069, Australia, mainides osa võtta soovijate nimed, aadressid, vanused, võimalikud soovid kava suhtes ja ettepanekud ise mingi ettekande pidamiseks. Viimasel juhul lisada lühike ülevaade ettekandest ja esitajast.

Peale osavõtumaksu (A\$ 100 täiskasvanutele ja \$ 50 alla 12-aastastele lastele) kättesaamist saadetakse osavõtjatele täpsemat informatsiooni.

Metsaülikooli Austraalias juhatus

Osavõtumaks 20 dollarit päevas (140 dollarit kogu MÜA) katab majutuse ja toidu. Kui valmis-tame ise toitu (nagu oleme seni teinud), tuleb igal osavõtjal köögitoimkonnas käia (umbes 1 kord 2–3 päeva kohta); kui peaksime laskma laagri personalil toitu valmistada, võib osavõtumaks veidi tõusta.

Tasuta on loengumaterjalid, mida mitmed (kuigi mitte kõik) lektorid kuulajaile jagavad. Nende materjalide levitamine pole meil seni olnud nii hästi organiseeritud kui Metroos, Kotkajärvel⁴ või MÜLKas.⁵

Majutuse suhtes oleksite kogu perega tulles eelistatud olukorras: laagris on 4 ja 8 voodiga toad, nii et neljakesi tulles saaksite omaette toa. Muidu lahutatakse abielupaarid ja perekonnad soo järgi.

Osavõtumaks ei kata järgmisi kulusid:
alkohoolsed joogid (kuigi eelistaksime olla ilma nendeta);
voodiriiete üür (tänavu kuulsime esmakordselt, et neid saab üürida kohapeal, kuid hind pole praegu teada);
kavatsetav ühepäevane bussi-ringsõit Sinimägedes, mille jalamil asub MÜA;
transport MÜA-ase ja tagasi.

Nagu „Eesti Päevalehest“ nägite, on lähimast raudteejaamast Richmond’ist MÜA-sse umbes 15 km. Rongid Sydneyst sinna käivad iga tunni järel; kui on küllalt rongiga tulijaid ja me saame nad kõik ühele rongile organiseerida, püüame neile bussi vastu saata. Vähema arvu korral toome nad ära eraautodega. Kuna mitmed osalejad välismaalt kavatsevad MÜA-s olla vaid osa aega (kuigi me näeksime meelsamini, et oldaks algusest lõpuni), siis ei oota me raskusi äraminekul jaamasaamisega.

⁴ Esimene Kotkajärve Metsaülikool toimus 9. augustil 1967. Sellest ajast on see toimunud igal aastal, erandina 1974. aastal Soomes Kuopios.

⁵ MÜLK – Metsaülikool Läänekaldal U.S.A.-s, korraldati esmakordselt enne Lääneranniku eesti päevi Portlandis, Oregonis 1985. a.

Tuleb mainida, et laagris puudub telefon; majahoidja telefoni võib kasutada ainult hädakorral. Lähim küla, pood ja avalik kõnepunkt on 6 km eemal.

Programm ei ole veel kindlaks määratud. Võtame veel meelesid vastu ettepanekuid. Seni on meil kavas olnud igaks loenguks 1½ tundi, millest loeng ise võtab 30–40 minutit ja ülejäänud aeg on arutluseks.

Laste kohta võib veel lisada, et nad võivad kõiges osaleda, kui nad teisi ei sega. S. t. kui neil loengusaalis (või vabaõhuloengul) igav hakkab, ärgu tehku lärmi, vaid mingi vaikelt ära – kas üksi või koos vanema(te)ga, on vanema(te) otsustada. Siis veel: ärgu eksigu metsa ega kukkugu mäest alla (üksinda metsaminek on keelatud). Te ei kirjutanud, kui vanad Teie lapsed on. Kuna Teie abikaasa on skauditegelane, siis oletan, et ta on ka lapsi õpetanud loodust armastama ja parajal määral kartma, et hoiduda õnnetustest. Austraalia mets erineb mitmeti põhja-poolkera metsadest; kavatsen MÜA-s üsna alguses loodusega tutvumise raames sellest kõnelda ja erinevustele tähelepanu juhtida. Kui Teie lapsed eesti keelt oskavad ja vähemalt seda loengut/õppekäiku tähelepanelikult jälgivad, siis pole neil midagi karta.

Lisan Sinimägede kaardi, kus kirdenurga lähedal (ruudus K 2) on Richmond ja sellest veidi läänes (J 2) MÜA asukoht Camp Berrington.

Loodan, et sain Teie küsimused vastatud. Kui peaksite soovima kuulda isiklikke muljeid ühelt noorelt, kes on MÜA-s sageli osalenud, kuigi kaunis leigelt, siis võite helistada mu pojale Olevile (28), kes praegu (kuni 7. või 8. aprillini) viibib Stokholmis, tel. 08/91 8624 (Meister).

Niisiis loodan Teid kogu perega MÜA-s näha – ja muidugi ka enne seda ESTO'1.

Parimate tervitustega
Inno Salasoo.

2. Maurice Goutt-Liiv – Tiiu Salasoo

11.8.88
Tiiu Salasoo,
[aadress]
Australia.

Armas Maurice Liiv-Goutt!

Olete kindlasti imestunud võhivõõralt inimeselt kirja saades. Aga Leena Treffner⁶ on minu hea sõber ja tema kaudu saite meilt kolm eesti keele õpikut⁷ ja minu palvel küsis Leena Teie käest eesti keele õppimise kohta Prantsusmaal andmeid, mis ta siis mulle edasi andis. Olen mitu korda kirjutanud Vahur Linnustele⁸ samas asjas, aga ei ole veel vastust saanud. Kuna olen alustanud väikest uurimust eesti keele õppimise ja õpetamise kohta,⁹ olid need andmed mulle eriti huvitavad. Nii et palju tänu Teile nende eest.

⁶ Leena Treffner (sünd. 1946, neipõlvnimega Janov (Jannopõld)), saksa, prantsuse, inglise ja eesti keele õpetaja Sydneys, allpool nimetatud õpiku kaasautor.

⁷ Tiiu Salasoo räägib koos Winifred Oseriga 1982. a. kirjutatud õpikust „Eesti keel algajatele – Estonian for Beginners“ ja selle juurde kuulunud kassetidest, mis ilmusid AESL-i väljaandena Sydneys. Õpiku järele tekkis kiiresti ülemaailmne nõudmine. – vt. T. Salasoo. Eesti keele õppimisvõimalusi Austraalias. – ESTO '88, lk. 68–71.

⁸ Vahur Linnuste (sünd. 1925), tuntud eesti kultuuritegelane, tõlkija ja teatrikorrespondent Pariisis. Oli Pariisi III Ülikooli Ida Keelte ja Kultuuride Instituudi õppejõud 1960–1990, eesti rahvusorganisatsioonide liige. Eesti–Prantsuse kultuurisidemete arendamise eest pälvinud EV Valgetähe IV klassi teenetemärgi (2007).

⁹ AESL-i eesti keele õpingute koordineerijana on Tiiu Salasoo aastakümneid tuliingeliselt seisnud eesti keele õpetamise eest Austraalias, andnud välja õppematerjale, korraldanud kursusi ja uurimusi. Alates 2009. a. on keeleõpet tehtud ka Skype'i vahendusel. Vt. Meie Kodu, 27.01.2010.

Ütlesite Leenale, et soovite veel 6 õpikut, kui tulete siia. Muidugi võite neid saada, kui Sydneysse tulete, aga kui varem on vaja, siis võin ju postiga ka saata. Ainult postikulud on hirmus kallid, olenedes posti laadist:

	Merepostiga	SAL	Õhupostiga
1 raamat	A\$ 15	A\$ 20	A\$ 21
1 komplekt kassette	24	29	30
6 raamatut	80	98	119
6 komplekti kassette	130	148	169

Kassettidel on kõik raamatus esinev eestikeelne tekst, mis on hääldamise õppimiseks kasulik. Merepost võtab umbes 3 kuud, SAL tuleb üle mere õhupostiga ja peale seda maad mööda ning õhupost peaks kahe nädalaga sinna jõudma.

Pompidou Tsentrum soovis tellida ühe raamatu ja ühe komplekti kassette. Saatsin neile samad andmed, mis Teile, aga pole nende käest veel tšekki saanud. Kuna meil pole mingi äriettevõtte, ei saada me midagi enne kui oleme vastava summa kätte saanud. Seda saab teha kolmel viisil: Pangast lasta välja kirjutada tšekk Austraalia dollarites või vastava summa Austraalia dollarite väärtuses Prantsuse frankides, või siis rahvusvahelise rahakaardiga (International money order) Austraalia dollarites. Mul on üks teine tellija Prantsusmaal: M. Michel Bellon, [– – –] 31200 Touluse, kes töötab reisibüroos ja kes mulle pika kirja kirjutas eesti keele õppimise kohta. Tema vaeseke saatis mulle Prantsuse panga tšeki kirjutatud Estonian Learning Materials nimele, aga mitte mõnele pangale Austraalias ja pidin selle talle tagasi saatma. Imestasin, et seal pangas ei teatud, et nii ei tohi teha.

Nüüd Metsaülikooli kohta. Minu mees on selle juhataja ja palub öelda, et võtame suure rõõmuga Teid sinna vastu. Metsaülikool toimub 7.–15. jaanuarini 1989 Sydney lähedal,¹⁰ kuid võimalik ka seal ainult osa aega veeta, kui reisiplaanid muidu ei sobi. Lisan Teile siin registreerimislehe. Aga peale selle oleks meil Teile veel teine palve: kas Te ei sooviks ka mingit ettekannet pidada, näiteks kõnelda Prantsusmaa eestlaste elust, või millestki muust teemast, mis Teid ja arvate meid huvitavat. Meie ettekanded kestavad nii umbes pool tundi ja peale seda on vestlus. Oleks väga kena, kui Te seda teeksite. Keele pärast ei maksa muretseda (kuigi kuulen Leena käest, et olete talle isegi eesti keeles kirjutanud), keegi ei pane pahaks kui midagi natuke valesti läheb, sest selleks me sinna lähemegi, et igaüks oma keelt parandada saaks. Loodame osavõtjaid Rootsist, Kanadast Ameerikast ja ka Prantsusmaalt tuleb loodetavasti Ene Rämmeld.¹¹ Kui teate veel kedagi, kes soovib tulla, näit. Fanny de Sievers¹² või Vahur Linnuste, las nad teatavad. ESTO'l muide saab olema 30. dets. kella 8–10-ni Metsaülikooli hommikusöök, kus saame transpordiküsimusi arutada ja muidu infot anda. ESTO'l toimub palju huvitavat ja on oodata isegi osavõtjaid kirjanikke-kunstnikke Eestist.¹³ Minu mees korraldab 28. dets. ja 2. jaan.

¹⁰ Sydney lähedal Pärilirannas (Pearl Beach).

¹¹ Ene Rämmeld (sünd. 1947), eesti näitleja, sai tuntuks Tiina rolliga filmis „Libahunt“ (1969), emigreerus 1981. a. abikaasa Vladimir Karasjovi (1935–2015) juurde Pariisi. Esinenud eesti luule kavadega Euroopas, Ameerikas ja Austraalias, sh. väliseestlaste üritustel ja metsaülikoolides. Melbourne'i ESTO-l esines 1. jaanuaril luulelavastusega „Inimese teekond“.

¹² Fanny de Sivers (1920–2011), eesti keeleteadlane ja esseist. Alates 1949. a. elas Prantsusmaal, töötas tõlgi jm. ametites riigiasutustes, 1964–1986 keeleteadlasena Prantsuse Riiklikus Uurimiskeskuses (CNRS). Aastatel 1981–1982 oli ta Hamburgi ja 1993–1995 Tartu Ülikooli külalisprofessor.

¹³ Kirjanikest käisid Melbourne'is ESTO-l Paul-Eerik Rummo, Lennart Meri, Arvo Valton, kunstnikest Heinz Valk ja Enn Põldroos, muusikutest Ivo Linna, Alo Mattiisen, René Eespere, Lepo Sumera, RAM-i poistekoor koos Venno Lauluga jt.; teistest tuntud tegelastest Mikk Mikiver, Mart Laar, Ignar Fjuk, Kalju Suur, Mart Kadastik, Kalevi Kull jpt.

teadlaste konverentsi Hotell Victorias¹⁴ ja mina eesti õpetajate konverentsi 29. dets. samas (olen seda laiendanud õpetajatelt kõigile, kes on huvitatud eesti keele õpetamisest ja õppimisest) – võib-olla huvitavad Teid muuhulgas ka need üritused.¹⁵

Parimate tervitustega

* * *

30.09.88
Maurice GOUTT-LIIV
[Aadress]
FRANCE

Armas Tiiu Salasoo.

Suur tänu kirja eest. Saatan sulle registreerimist leht tagasi 250 Prantsuse franki kaasa kohta Metsaülikoolis kinni panna. Ma ei taha praegu rohkemat billeti [pileti] raha ümbriku sisse panna ja kui sa oleks nõus sellega, siis maksan sulle juurde raha kui saabun Austraaliasse. Minu jaoks on nii moodi palju [o]davam kui tshekki saata mis on päris kallis prantsuse panga kaud[u] teha.

Ettekanne kohta. Oleks muidugi nõus kõnelda Prantsusmaa eestlaste elust ja tegevust, eriti loomulikult Pariisi Balti Majast.¹⁶ Tahan ka teada kui oleks siis võimalik natuke vähemat osavõtu-maks[u] maks[t]ja. Sobiks küll kui sõit Austraaliasse on päris kallis....

Mul on ka teist küsimus. Kas sul oleks huvitatud (või mitte) et üks Eestlane Eestist võtaks Metsaülikoolist osa? Ma just rää[k]isin sellest Mark Soosaariga.¹⁷ Ma ei usu et tema ise tuleb aga on võimalik et keegi muu Eesti Kino liidust¹⁸ tuleks. Neil on võimalus. Kui homme lähen Eestisse, siis uurin kes sõidab Austraaliasse ja nendest kes oleks huvitav Metsaülikooli jaoks. Mida sa arvad?

Pompidou tsentrumi kohta. Ennem ma sõidan Austraaliasse, räägin nendega et ära leida mida nad tõesti tahavad.

Parimate tervitustega
Maurice Goutt-Liiv

* * *

BALTI MAJA
1, rue de la Prairie
94500 CHAMPIGNY
FRANCE

17/10/88

Tere Tiiu,

Ma just tulin tagasi Eestist. Aeg on kindlasti väga põnev. Olin seal just Rahva Rinde Kongressi¹⁹ ajal. Mis toimub praegu Eestis on uskumatu. Mul on käes video filmid millest juhtus lauluväljakul

¹⁴ Inno Salasoo korraldas V ülemaailmset eesti teadlaste kongressi, mis algas ESTO '88 esimesel päeval, 28. detsembril 1988 Melbourne'is ja jätkus 2. jaanuaril 1989.

¹⁵ Tiiu Salasoo korraldas 29. dets 1988. a. Hotellis Victoria V ülemaailmse eesti õpetajate kongressi.

¹⁶ Balti Maja asus Pariisi eeslinnas Champignys, vt. aadress järgmises M. Goutt-Liivi kirjas.

¹⁷ Mark-Toomas Soosaar (sünd. 1946), eesti filmilavastaja ja poliitik, Pärnu Uue Kunsti Muuseumi rajaja, Pärnu rahvusvahelise dokumentaal- ja antropoloogiafilmide festivali asutaja ning peakorraldaja. Prantsuse kultuuri Eestisse vahendamise eest on Soosaar pälvinud kõrge tunnustusena Prantsusmaa riikliku teenete-märgi Rütülisti (2006).

¹⁸ Mark Soosaar on 1974. aastast Eesti Kinoliidu liige, a-tel 1987–1989 oli kinoliidu juhatuse esimees.

¹⁹ Rahvarinde I kongress toimus Tallinna Linnahallis 1.–2. okt. 1988. a., kuid Rahvarinde liikumine ja tugigrup-pide moodustamine Eestis oli alanud juba sama aasta aprillis.

Septembris 11.²⁰ kus 300 000 eestlasti said kokku. See on väga väärtlik material (3 tundi) eriti väli-seestlaste jaoks. Sain ka viimast Vaatevinkli programmi²¹ kus räägitakse Rahvarinde Kongressist. Kui sa oleks huvitatud nendest, toon neid kaasa kui tulen Metsaülikooli. Need filmid on praegu VHS-SECAM. Ma usun et VHL-PAL oleks vaja Austraalia jaoks. Proovin seda korralda.

Mul on ka mõned kasseti lindid kongressi kohta, eriti Vaino Väljase²² press konferentz.

Teine asi ka Metsaülikooli kohta. Eestis ma rää[k]isin sellest ja kõik on nõus et Lennart Meri võtaks sellest osa. Ma usun et tema sobiks küll. Mida sa arvad.²³

Palju tervitusi
Maurice Goutt-Liiv

3. Einar Sanden – Inno Salasoo

Dr. Inno Salasoo,

[aadress]

Australia

Cardiff, 30. juulil 1987.

Kallis Inno Salasoo,

Täna saabus „Triinu”²⁴ suvenumber 1987 Torontost ja lugesin MÜA informatsiooni. Tahaksin ennastki sinna registreerida ja loodan, et ehk pole sellega veel hiljaks jäänud. Kuidas kanda Sulle üle A\$ 100.00? Kas mõne panga kaudu või on Sul mõni parem soovitus?

Võiksin ka ise soovi korral mõne ettekande pidada. „Meie kirjastusprobleeme paguluses“, näiteks. Sellel teemal on mul rohkesti materjale ja ka isiklikke kogemusi.²⁵ Võiksin ka ühe referaadi pidada teemal „Eesti ajakirjandus Vabas Maailmas“.

Mötlén, et lendan Adelaideesse nädalapäevad enne jõulupühi 1988, sealt liigun siis Estole Melbourne’i, ja seejärel tuleks MÜA. Seejärel oleks nädalapäevad Sydneys ja lendaks sealt tagasi Inglismaale.

Mul lähemad sõbrad Austraalias samahästi kui puuduvad, rääkimata sugulussidemeist. Ehk tead mulle mõne kasuliku näpunäite anda ka transpordi küsimuses Adelaide–Melbourne–MÜA–Sydney?

Südamlike tervitustega

Sinu
Einar

²⁰ 11. septembril 1988 toimus Tallinna lauluväljakul ligi 300 000 osavõtjaga meeleavaldus, kus Trivimi Velliste nõudis esimesena avalikult Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamist.

²¹ „Vaatevinkel“ oli Eesti Televisiooni päevakajalise sisuga saatesari aastatel 1985–1991.

²² Vaino Väljas (sünd. 1931) oli valitud 16. juunil 1988 EKP Keskkomitee I sekretäriks Karl Vaino asemele, kes oli olnud sellel kohal kümme aastat (1978–1988). Enne valimist EKP KK juhiks oli Väljas töötanud Nõukogude Liidu suursaadikuna Venezuelas (1980–1986) ja Nicaraguas (1986–1988).

²³ MÜA-l olid kohal mitmed tuntud inimesed Eestist: Mart Laar, Paul-Eerik Rummo, Arvo Valton, Lepo Sumera, Kalevi Kull; ülevaate sündmustest Eestis esitas Lennart Meri, tookord veel kirjaniku ja filmimehena.

²⁴ Triinu – Torontos aastatel 1952–1995 Toronto Eesti Naisseltsi kirjastusel ilmunud eestikeelne kodu- ja perekonna-ajakiri.

²⁵ Einar Sanden (1932–2007, kuni 1959 Fred Einar Ein) oli väliseesti kirjanik, kirjastaja ja literaat, Välismaise Eesti Kirjanike Liidu ja PEN-klubi liige, Suurbritannia eestlaste esindaja Eesti Rahvusnõukogus. Kaitstes doktorikraadi Walesi ülikoolis poliitika ja humanitaarteaduste alal, elas peamiselt Walesis ja Hispaanias. Juhtis vanimat väliseesti kirjastust Boreas Publishing House (1975–1999).

4. Eha Carr – Tiit ja Inno Salasoo

[Aadress]

Tel: (075) 523 204

6 nov 88

Kallid Tiit ja Inno –

On vihmane pühapäeva pealelõuna. Olen kahe koha vahelisel „sundpuhkusel“ paar päeva ja ometi on mahti korra lühikeselt hinge tõmmata. Proovin ka mõnede asjadele ette mõelda enne kui elutempo jälle hoogu võtab.

Tean, et te Sydney's kõik kõvasti Esto'le ette valmistate – see ettevõtte nii suur, et vaevast tahtmistki on pärastisi ettevõtteid kavastada. Mälu järgi aga lubasin MÜA esimese kolme päeva toitlustamise eest hoolitseda teemal „Austraalia köök eile ja täna“ – ei tea kas Teil kõigil veel samad plaanid – aga enne Esto mõllu peaks võib-olla teatud praktilised asjad ära otsustama: siis võib neid jaanuarini unustada.

Saatsin Lea ja Reedale oma päevade algplaani ca kaks nädalat tagasi kiitmiseks /arvustuseks/ lisaks, nii nagu lubatud, Pole senini kummagilt kuulnud. Kujutan ette kui palju tegemist neil on.

Nüüd siis küsimusi Teile mõlemale –

1) On teie plaanid muutunud? Kui nii, siis enamik ja täpsemalt lugeda pole mõtetki!!! Oletades, et vana kokkulepe käib: –

2) Oskate Te arvestada kui palju meil osavõtjaid saab olema? – Kuna keegi meist elukutseline kokk pole, peab seda menüüde koostamisega v. arvesse võtma.

3) Elu on kallinenud loomulikult – kui palju te toidu jaoks olete eelarvesse pannud – vaevast, et enam toormaterjale \$1²⁶ toiduajaks saab! Vana austraalia köök oli ju küllalt liharikas – see on kallis – nii tahaks teada. Kui rahaliselt vaja – eks ma sea ümber – ainult ette tahaks teada. Olen ka õhtusöökideks magustoite kavandanud: see lisab jälle?!

4) Kas käib kui detsembri alguseks Inno'le toormaterjalide nimekirja saadan?

Mina saan praeguse plaani kohaselt bussiga Sydney'sse jõudma teisip. & kolmap. (3. & 4. jaan'i) vahelisel ööl – Te kõik olete veel Melbourne'is.²⁷ Sellepärast et neljapäeval/reedel ettevalmistusi saada teha. Vajangi kaunis täpset inimeste arvu,²⁸ sest lihad/kalad jäävad vist minu osta, peaasi kui Malle'l²⁹ külmetuskapis ruumi!!! Niisugust küsimust talle praegu küll ei esita!!!

5) Kas sisseostud muus osas saavad jälle jagatud endiste „usaldusmeeste“ vahel?

Nagu juba Lea'le ja Reedale nentisin, saavad mul sel aastal endal „logistical problems“ olema. Kõigil vist majad ja autod külalisi täis – Malle on lubanud öömaja/köögi kasutust enne MÜA'd, kuid on võimalik, et mulle, toidule ja minu kohvrile transporti on vaja. Nii et kui jõulude ajal ja Esto'l see fakt kellegile meelde tuleb, palun vaadake kelle autosse ma mahuks. On ka väga võimalik, et [– – –]ist peab P[– – –] Rd'i kaudu sõitma liha/?kala peale võtma – ega ma enne tea, kui Sydney's olukorda näen ja arve tean. Mallel saab maja vist küll nii täis olema välismaalt tulejatega, et vaevast tal võimalus abistada.

Arvan praegugi, et mu mõte kohustused kolmeks jagada oli sobiv – saab ise ka laagrit nautida. Juhul kui üks või teine meie 'triumvirate'ist aga ajapuudusel ümber mõelnud on – rohkem kui kolm päeva ma küll ei tahaks lubada (teisi häid plaanitsejaid meil ju mitmeid) – mul on aasta 1988 etteootamatult pingeline, raske ja väsitav olnud ilma vist ühe vaba päevata – teen, mida lubasin hea meelega aga rohkem nagu ei tahaks!!

²⁶ Mõeldud 1 Austraalia dollar (AUD), mis Euroopa Keskpanga kursi järgi vastab 1,57 eurole (07.10.2015).

²⁷ Tiit ja Inno Salasoo osalesid korraldajatena ESTO '88 üritustel nagu paljud teised MÜA-st osavõtjad.

²⁸ Prognoositud osavõtjate arv kasvas pärast ESTO-t, ülevaateartiklis Sydney ajalehes Meie Kodu nimetab Tiit Salasoo 87 inimest. – vt. Meie Kodu 29.03.1989, lk. 6.

²⁹ Arvatavasti Malle Tohver-Tinni (sünd. 1935), arst ja poliitik, kes oli 1988–1991 Austraalia Eesti Seltside Liidu kultuuriala juhataja ja Austraalia eestlaste delegaate Eesti Kongressil 11. ja 12. märtsil 1990. a. Tallinnas. Hiljem oli Tohver-Tinni Eesti Vabariigi aupeakonsul (1995–2009).

Siis, Tiiu, kallis – kui Sind viimati Sydney's nägin, pärisid kas ma pika MÜA tõttu ka mingi ettekande ei tahaks pidada.

Isiklikult arvan, et

1) Meil peaks loodetavasti huvitavat, värsket „verd“ olema, kellel tõesti midagi kõrgetasemelist ja uudset pakkuda on; ka

2) Arvan, et seekordne MÜA on väga Esto-järg ja eriti selle aasta arenemistega kodu-Eestis, saab arutusaeg peamiselt Eestipärastele teemidele kuuluma.

Kuna minu elus sel aastal nii väga suured muudatused on olnud, pole midagi eestipärast olnud mahti ega võimalust lugeda.

Kui Sa hoopis teistsugusel ja kergemal teemal soovid midagi varuks, oleks mul kaks ettepanekut –

1) olen klubidele/ringidele põhjas ettekandeid esitanud tervislikkudel teemadel – teatud mõttes „holistic medicine“, st. kuidas peab inimene elama, et „moodsaid“ haigusi eemale tõrjuda õige toitlustamise jne. viisil – tõsine teem kergelt käsitatud, näiteks pealkirja all

„Sealiha ja hapukapsas?“

2) Olav Pihlak³⁰ pidas paar-kolm aastat tagasi huvitava lühireferaadi rahade majandamise all – ta rääkis aga suurematest summadest kui meil enamikul „mängimiseks“. Olen sel alal ju 2½ aastat töötanud ja eriti „Unit Trust Industry“ kohta ka küllalt teadmisi. Kirjutasin põhja-NSW'is sellest ka aasta otsa oma „by-line“i all ühele ajalehele – nii näiteks

„On Su dollar töö! või puhkusel?“...

Muud ei oska nagu pakkuda! Nagu ülevalpool nentisin – vaevalt, et huvi ega aega nendekski oleks – aga kui Sul lünke on, võib-olla aitab! Ainult jälle tahaks ette teada: mul võtab eesti keelde tõlkimine ju aega.

Näe, olen päris pikalt jõudnud paberit katta – andestage!

Loodan, et olete mõlemad tervise juures,

Tervisi ja suur kalli,

Eha

[Aadress]

19. nov. 1988

Kallis Eha!

Saatja aadress ülal on nii, nagu postivalitsus seda nüüd nõuab: ilma punktide ja komadeta. Kes oleks võinud arvata, et mingi riigiasutus hakkab keelereegleid tegema!

Palju tänu Sinu pika ja asjaliku kirja eest! Mu vastus on viibinud põhjusel, et oli raske teha mingit kokkuvõtet osavõtjate arvu kohta. Igatahes asudes punkthaaval Sinu kirjale vastama:

1. Meie plaanid on endised (whatever that means) ja loodame ikka vana kokkuleppe kohaselt asju edasi arendada.

2. Osavõtjate arv esimesel kolmel päeval: tõenäoselt 37+1 laps; kuid neile võib kergesti lisanduda kuni 9+2 last, lisaks need, kellest seni veel midagi kuulda pole olnud. Lapsed on vist 4–7 a. piirides. Nii et kas on võimalik teha esialgsed arvestused näiteks iga 5 või 10 inimese kohta? Arvan, et lõplikud arvud peaksid selguma enne aasta lõppu, s. o. MÜ hommikusöögil 30. dets. või mõne tunni jooksul pärast seda. Võib-olla peaksin saatma need andmed Sulle Malle aadressile priority paid? See peaks kätte toodama 3. jaanuaril.

3. Toiduainete kulud? Kas 2 dollarit inimese/eine kohta oleks küllalt? Palju üle selle küll ei tahaks minna.

4. Jah, kui Sa detsembri alul mulle toorainete nimestiku saadad, siis on väga hea! Suur tänu Sulle juba ette!

³⁰ Olav Pihlak oli Austraalia Eesti Seltside Liidu esimees 1988–1990.

5. Sisseostud tuleb jälle jaotada; kuid meil tuleb otsida uusi „usaldusmehi“. Näiteks tuleb Eili³¹ kahe väliskülalisega – tal pole autos ruumi. MÜ algab laupäeval – nii ei saa me Leo Karlovit ära kasutada, sest ta peab hingamispäeva. Tiiu ja mina saame Melbourne’ist tagasi 4-nda hilisõhtul.

Eks me katsu kedagi leida, kes Sinu ja liha järele tuleks. (Kõlab luuleliselt: Eha ja liha!) MÜ-sse tuleb vist umbes 11 autot; küll me leiame Sulle küüdi-isiku.

Mul oleks väga hea meel, kui kõneleksid metslastele sealihast ja hapukapsastest – kunagi nädala lõpupoole, kui oled saanud lõõgastuda ja puhata. Tiiu arvab, et dollari-teema oleks tähtsam; kui jõuad, esita mõlemad, aga ega me Sinu seljast mitut nahka võtta ei taha! Võin ainult ütelda oma nimel, et Sinu ettekanded on mulle alati olnud äärmiselt nauditavad.

Kuid nüüd tulen tagasi Sinu kirja alguse juurde: toidukavad. Esmaspäeva, 9-nda kohta kirjutad: Lunch for those in. Aga on Sul võimalik kavandada ka kaasavõetavat lõunat? Minu kava järgi toimuks lõunasöömine Blackheath’is Govetts Leap’i juures.³² Teine asi: väljasõit peaks tagasi jõudma kell 20.00. Seega on ekskursantidele vajalik hiline õhtusöök – see võib muidugi olla sama mis teistele, kui seda soojas hoida. (Või külmas? – vastavalt ilmale.)

Kallis Eha, ma ei oska sõnadega väljendada, kui hea meel mul on Sinu abi üle. Kas ma suudan Sulle kunagi tasuda?

Südamliku kallistusega

Inno.

5. Alar Olljum – Inno Salasoo

Saabus 20.IX 1988

Postitempli kuupäev 16.IX 1988 [Inno Salasoo]

Alar Olljum

[aadress]

Canada

V5Y 3L1

Tel. (604) 876-2771

dr. Inno Salasoo

{aadress]

Australia

Tervist!

Vist mäletate mind MÜLK ’87’st. (Ma olin üks korraldajatest). Mul hiljuti selgitas et on võimalik ESTO’sse sõita. Muidugi on huvi ka teie üritusest. Kas vaba kohti on veel olemas? Kas teil on teada kes tulevad lektoritena? Ma kindlasti sooviksin kaasa lüüa. Minu eriala on keskkonna kaitse. Hiljuti olen tegelenud Eesti Roheliste Liikumise³³ tutvustamisega Kanada rohelistele jne. Nõustuksin korraldada ühte „Roheliste“ huviringi teile, kui see teid huvitab. Palun saatke registreerimislehti ja täpsemat andmeid teie õppekavast nii kiiresti kui võimalik.

Parimate Soovidega

Alar Olljum [allkiri]

Alar Olljum

³¹ Arvatavasti Eili Annuk (1937), keemik ja koorijuht, oli MÜA juhatusse liige ja lektor, Austraalia eesti ajalehe Meie Kodu – Our Home tegevtoimetaja (1992–1994), Eesti Arhiivi Austraalias abiarhivaar (al. 1981).

³² Blackheath oli asula looduslikult rikkalikul Sinimägede kiltmaal, kuhu Inno Salasoo korraldas MÜA-del loodusekursioone.

³³ Eesti Roheline Liikumine (ERL) asutati Eestis 1988. aastal Ida-Virumaad ähvardanud fosforiidikaevandamise vastase keskkonnakaitse koordineerimiseks. ERL oli esimene poliitiline alternatiiv EKP-le, liikumisest kasvas välja erakond Eesti Rohelised (1991).

[Aadress]

Australia

20. septembril 1988.

V. a. hr. Alar Olljum!

Väga rõõmustav oli Teilt täna kirja saada! Sellele vastuseks saadan siinjuures MÜA registreerimislehe ja infolehe. Ruumi ikka veel on. Loodan aga, et tulete kauemaks kui esimeseks 3 päevaks: kahjuks saavad mitmed teie mandrilt tulijad ainult 3 päeva MÜA-s olla (7.–10. jaan.), mistõttu nende päevade kava on täis ja need lühiajalised osalejad ei saa näha siinse metsaülikooli n.ö. normaalset tegevust. Oleks väga kena, kui esitaksite loengu Eesti „Rohelistest”; kui see äratav küllalt huvi, võib seejärel moodustada vastava huviringi. Meil on tavaliselt iga loengu ja järgneva arutluse jaoks kokku 1–1½ tundi; loeng ise võiks kesta 30–45 min.

Kuna MÜA peaeesmärk on algusest peale olnud eesti keele arendamine ja parendamine, ei ole meil kunagi määratud keskset peateemat, vaid loenguid on olnud mitmesugustelt aladelt. Sama põhimõtet püüame järgida ka saabuval kursusel. Eelmisel kursusel (jaanuaris 1988) juhtus esmakordselt, et kõik loengud olid eesti-ainelised – see oli puhtakujuline kokkusattumus ja peegeldas lektorite huvialasid.

Kui Teie tuttavate seas Vancouveris on veel teisi MÜA-st huvitatuid, siis palun kopeerige soovivalduslehti nende jaoks.

Parimate tervitustega (ka Teie vanematele)

Inno Salasoo.

P.S. Asja lihtsustamiseks võite MÜA osavõtumaksu maksta Kanada rahas, vastavalt kursile, minu arvele nr. 8077-085, Bank of Montreal, UBC haru.

I. S.

Panga teade saabus 29. nov.; sissemaks tehtud 17. nov. [Inno Salasoo]

Saadud 7. XII 88

Postitempli kuupäev 28. XI 88 [Inno Salasoo]

[Aadress]

Canada

V5Y 3L1

3. novembril 1988.

Lgp. härra Inno Salasoo!

Sain Teie kirja kätte juba kuu aega tagasi. Täna Teid selle ja infolehe/registreerimislehe eest. Ma kavatsen MÜA-st osa võtta 7.–15. jaanuarini. Hea meelega esitaksin loengu Eesti Roheliste Liikumisest ja oleksin valmis arutada kaastöövõimalusi rohelistega. Teie soovitus järgi maksan MÜA osavõtumaksu Kanada rahas Teie arvele, (#8077-085, Bank of Montreal, UBC branch).

Minu ettekanne ERList oleks mitmekülgne ülevaade ökoloogilisest kriisist Eestis, looduskaitse ajaloost, ERLi sihtidest ning tegevusest Eestis ja kaastööst teiste rohelistega.

Enda kohta võin öelda järgmist: olen lõpetanud BA kraadi UBC poliitilise teaduse osakonnas; olen 1980 a. saadik olnud aktiivne keskkonnakaitse liikumises, kaitstes ka Kanada põliselanike huvisid.

Ma arvatavasti saabun Sydney piirkonda juba 6ndal jaanuaril. Minu vanemad sõidutavad mind

Melbourne'ist Sydney'sse, ja võiksid viia mind kohe MÜA asukohale. Oleks hea teada, kas on võimalusi ööbida Berringa's juba 6ndal?

Tänan Teid jälle kirja eest ja ootan teie vastuse minu küsimusele.

Parimate tervitustega,
Alar Olljum [allkiri]

Alar Olljum

p.s. pane tähele postmarki ümbrikul... Eesti mees, Tiit Telmet³⁴ on selle produtseerinud!

[Aadress]
Australia

7. detsembril 1988.

V. a. hr. Alar Olljum!

Teie kiri 3. novembrist saabus täna 28. novembri postitempliga. Loodan, et see vastus veel enne Teie ärasõitu kohale jõuab.

Berringa'sse juba 6-ndal minna ei ole kahjuks võimalik, kuid me püüame Teid kuskil oma inimeste juures selleks ööks majutada – Melbourne'is teatame Teile täpsemalt. Teie loengut Eesti Roheliste Liikumisest kuulame hea meelega. Sellega ühenduses mainin, et ootame MÜA-sse ka Lennart Merd, kes võib-olla samalaadsel teemal kõneleb või vastavast laudkonnaveestlusest osa võtab – vestlus organiseeritakse kohapeal, kui on näha, kes asjatundjatest ja -huvilistest on kohal. Muide pidas septembris siin Sydneys loengu Eesti looduskaitsest Heino Luik,³⁵ kes on 25 aastat olnud N. Eesti valitsuse juures looduskaitse osakonna juhataja (vastava asutuse täpne nimi pole mul kahjuks mees). Luik oli Brisbane'is peetud maailmanäitusel N. Liidu paviljoni personali seas ja külastas vahepeal ka Sydneyt ja Canberrat. Tema referaati kuulas 70–80 inimest; kuid kuna eeloleva MÜA osavõtjaskond tuleb kogu maailmast (Kanada, Rootsi, Eesti, USA, Prantsusmaa, Uus-Meremaa, Austraalia), siis pole karta, et Luik oleks juba kõik ära ütelnud; pigemini arvan, et need, kes teda kuulsid, oskavad nüüd põhjalikumalt arutlusest osa võtta.

Teie sissemaks oli juba märgitud viimases panga aruandes, mille sain nädal tagasi. Palju tänu! Samuti põnevate postmarkide eest koos märkusega poogna äärel. See ümbrik tuleb arhiivi panna!

Soovime (Tiiu ja mina) Teile ja Teie vanematele rõõmsaid jõulupühi ja head reisi siia mandrile. Loodame peatselt kohtuda Melbourne'is, igal juhul 30. detsembri hommikueinel. Selle asukoht (mida pole veel avalikult teatatud) on: Fitzroy Gardens kiosk-restoran, mis on Esto peakorterist (Southern Cross hotell) 20 minuti jalamineku kaugusel.

Parimate tervitustega

Inno Salasoo.

³⁴ Tiit Telmet (sünd. 1942), Kanadas elav tunnustatud eesti disainer, Kotkajärve Metsaülikooli aktiivne tege-lane; töötas mitmes firmas graafikuna, 1985. a. rajas Torontos oma firma Telmet Design Associates. Kirjal on arvatavasti esimesi Telmeti kujundatud postmarke – kahest margist koosnev loodushoiule pühendatud komplekt.

³⁵ Heino Luik (sünd. 1932), tunnustatud Eesti metsandusametnik, töötas alates 1959. a. ENSV metsamajanduse ministeeriumis mitmel juhtival ametikohal, aastatel 1988–1989 oli looduskasutuse infokeskuse direktor, hil-jem keskkonnanõunik jm. Tunnustatud mitmete aunimetustega, 1985. a. oli pälvinud teenelise looduskaitseja aunimetuse.

6. Roman Toi – Inno Salasoo

14. septembril 1988. a.

Armas Roman!

Andesta, et Sind jälle tülitan, aga aeg lendab ja nii Esto kui ka metsaülikool lähenevad. Möödunud aastal kirjutasid, et oled valmis metsaülikoolis kuni 4 loengut pidama; aga mul pole praegu selge, kas Sa tuled metsaülikooli kogu ajaks (7.–15. jaan. 1989) või ainult osaks ajaks. Püüan kokku seada kava, mis oleks võimalikult rahuldav võimalikult paljudele osalejatele. Ole hea ja teata peatselt, kui kauaks Sa tuled; sellest siis oleneb, kas palume Sult 2, 3 või 4 loengut.

Seekord niisama lühidalt. Parimaid tervitusi ja kõike head – ning nägemiseni!

Inno.

Eesti põgenikud.
Laulupeo rongkäik DPI
laagris Geislingenis.
Roman Toi esireas
paremalt teine. 1946.
KM EKLA B-37-6914

Roman Toi
[aadress]
Canada M3A 3J6

1. nov. 1988

Armas Inno Salasoo,
vastuseks Sinu kirjale:
minu senistes plaanides ja kavatsustes muudatusi ei ole.

Küll on tekkinud uusi, põnevaid asjaolusid. Nendeks loen fakti, et Estole tulevad Tallinnast

Veljo Tormis³⁶
Rene Eespere³⁷
Igor Tõnurist.³⁸

³⁶ Veljo Tormis (sünd. 1930), eesti helilooja. Suurim tähtsus tema loomingus on koorimuusikal, millest olulisem osa seondub eesti ja teiste läänemeresoome rahvaste igivana rahvalauluga.

³⁷ René Eespere (sünd. 1953), eesti helilooja. Tuntuim teos, millega Rene Eespere on end kirjutanud eestlaste südamesse, on koorilaul „Ärkamisaeg“ (1983).

³⁸ Igor Tõnurist (sünd. 1947), eesti etnograaf, rahvapillide ja pillimuusika uurija, on olnud rahvamuusikaan-sambli Leegajus kunstiline juht.

Ma ei usu, et neist kõigist saaks ettekannete tegijaid. Suurim tõenäosus on Tormise ja Tõnuristi juures. Olen nendele mõlemale ka mõista annud, et nende huvi korral ja ruumi puudumisel olen nõus oma ettekannete poolest ruumi tegema.

Eriti hea meelega teeksin seda Melbourne'i teadlaste konverentsil.³⁹ Seal on rohkem kuulajas-konda, aga õhkkond ka asjalikum, teaduslikum. Küll oleks tore, kui kas Tormis või Tõnurist seal esineks.

Tormisele kirjutades andsin talle ka Sinu aadressi.

Ja lõpuks: pean olema 11. jaan. hommikul Melbourne'is et alustada kodulendu. Ole pai, mida meie diskussioonist rakendad, pane sellesse raami.

Jõudu ja tervisi

Sinu

Roman Toi.

[Aadress]

Australia.

15. nov. 1988.

Armas Roman Toi!

Täna 1. nov. 1988 kirja eest! Oma vastuses hakkas tagantpoolt peale

Kirjutasid, et pead 11. jaan. hommikul olema Melbourne'is, et alustada kodulendu. Kui see grupilend toimub Qantas'ega San Franciscosse (ja sealt edasi Air Canada või mõne muu liiniga), siis on ainult vaja lennuliinile (või agendile) teatada, et asud Qantase lennukile Sydneys – sest see (kui ta on QF 3) algab Melbourne'ist, peatub Sydneys ja läheb siis otse San Franciscosse. Teisest küljest – kui Su grupp lendab 11-ndal Uus-Meremaale, siis olen kindel, et saad nii korraldada, et Melbourne'i asemel lendad Sydneyst samasse linna (Auckland või Wellington), saades sinna umbes samal ajal. Nii saaksid olla MÜ-s kuni 11-nda hommikuni (või Uus-Meremaale mineku puhul 10. jaan. õhtuni), sest Qantase lennud Aucklandi ja Wellingtoni väljuvad hommikul kaunis vara, nii et siis peaksid Sydneys ööbima). See võimaldaks ka meil Sind rohkem ära kasutada.

(Muide: Torontost tulevad 3 päevaks MÜ-sse veel Ene Runge⁴⁰ ja Olev Träss.⁴¹ Kui neil on sama tagasisõiduprobleem kui Sinul, siis palun ütle ka neile, et seda saab lahendada.)

Praeguse väga esialgse kava kohaselt paluksin Sind MÜ-s kõnelda laupäeva, 7. jaanuari (MÜ algpäeva) õhtul kella 20–21-ni „Eesti rahvaviiside uurimise meetoditest” – ettevalmistusena huviringile/töögruppide 8. jaan. pealelõunal. Pühapäeva, 8. jaan. hommikul loodan saada Sydney Jaani koguduse õpetaja H. H. Lüdigi palvust pidama, millele järgneks (9.30–11.00) Sinu loeng „Meie kiriku koraalilaulust kui muusikalisest väärtusest”. Pealelõunane huviring (16.00–17.30) oleks paralleelselt Ene Runge etnograafilise huviringiga⁴² – olen kindel, et meie umbes 50-pealisest perest jätkub osalejaid kahele huviringile. Ja pärast õhtusööki – algusega kell 19.00 – palun Sind esitada Tormise „Pikse litaania“, s.t. selleteemaline ettekanne.

Esmaspäeval, 9. jaan. on meil terve päev varutud ekskursiooniks – 9.00–20.00. Kui Sa (vastavalt kirja alguses toodud ettepanekule) lahkud alles 11-ndal, siis võiksite Tormise asetada 10. jaanuaril (aega võib valida), samuti jääb siis ehk aega üle Artur Kapi kantaadi „Päikesele“⁴³ jaoks.

Loodan, et leiad aega 30. detsembri hommikul tulla „Metsaülikooli hommikueinele”. See toimub ilusas pargis (Fitzroy Gardens) kiosk-restoranis (12–20 minuti jalamineku kaugusel hotellidest,

³⁹ Mõeldud ESTO '88 ajal 28. dets ja 2. jaan toimunud konverentsi, mida Inno Salasoo korraldas.

⁴⁰ Ene Runge (1919–1999), Eesti Etnograafia Ringi Kanadas asutaja ja juhataja.

⁴¹ Olev Träss (sünd. 1931), tehnikateaduste doktor, Toronto ülikooli keemiatehnika ja rakenduskeemia emeriitprofessor (al. 1999), teenekas eesti rahvustegelane Kanadas, Kotkajärve Metsaülikooli asutaja 1967. a. Eestluse hoidmise eest Kanadas pälvinud EV Valgetähe IV klassi teenetemärgi (2007).

⁴² Ene Runge loengu teemaks metsaülikoolis oli „Killamängud, kildkonnad, killavoovid. Vanu Eesti rahvamänge ja kombeid“.

⁴³ Artur Kapp (1878–1952), eesti helilooja, dirigent ja pedagoog. Tema kantaat „Päikesele“ on loodud Estonia teatri avamispidustusteks 1913. aastal.

kus estolased peatuvad) kella 8–10-ni. (Asukoht pole veel avalikult teatavaks tehtud – ma alles eile käisin säääl kohta valimas.) Tean, et kell 11 algab kirikukontsert – aga kui saaksid vähemalt alguses, ütleme kella 9-ni, seal olla, oleks tore. Saame üksteisega tutvuda ja viimast infot jagada ja vahetada.

Viimased siia jõudnud andmed ütlevad, et Tormis ei saa ESTOLE tulla – kahjuks. Muidugi oleks meil hea meel, kui olukord ses suhtes muutuks. Eespere on tulemas; Tõnuristist siin ei teata.

Palju tervisi – ja peatse nägemiseni ESTOI!

Sinu

Inno Salasoo

7. Austraalia Eesti Seltside Liit – Inno Salasoo

[AESL-i blanketil]

20. aprill, 1988

Lgp.

Metsaülikool

Dr. I. Salasoo

juhatusale.

Arvesse võttes, et suhtlemise küsimus kodumaaga ja kodueestlastega mitmesugusel kujul ikka enam päevakorrale on kerkinud, ja et see küsimus on sageli tekitanud asjatuid lahkkelisid meie ühiskonnas, otsustas A.E.S. Liidu juhatus⁴⁴ leida meie ühiskonna kaalutud ja läbimõeldud seisu kohta, mis vastaks demokraatlikult enamuse tahte ja arusaamadele.

Meie kõik oleme teadlikud, et praegune olukord kodumaal on nn. avalikkustamise⁴⁵ ajal ärev ja ebakindel. Rahvuslik iseteadvus tõstab ikka enam avalikult pead. Oleme teadlikud kodumaal toimunud meeleavaldustest ja protestidest.⁴⁶ Sealsed teisitimõtledjad on asunud avalikult nõudma tõe ja õigust nii mineviku kui ka oleviku ja tuleviku suhtes. Samal ajal on märgata okupatsioonivõimude ja nende käsilaste ebakindlust. Nad ei oska öieti kuidagi ülevalt poolt ettekirjutatud uude suunda suhtuda või reageerida. Ka ei taha või suuda paadunud parteituusad mõista uute tuulte mõjusid.

Samal ajal pole meil teada uute suundade tagapõhja ega eesmärki. Senised kogemused näitavad, et peame umbusaldama kõike, mis tuleb Moskvast. Samuti peame olema ettevaatlikud Nõukogude Eesti ametvõimudega ja ametikandjatega, kuigi on olemas võimalus, et mõnegi punase koore all peitub päriseestlane.

See kõik on seadnud meid dilemma ette, kuidas suhtuda praegusse olukorda kodumaal ja kuidas ning mis ulatuses suhelda kodumaalastega. Neid küsimusi on juba käsitatud meie ajakirjanduses mitmete tuntud isikute poolt, nagu Tõnu Parming⁴⁷ ja Tiit Madisson⁴⁸ ja teised.⁴⁹ Ka meie ise peame

⁴⁴ Juhatuse koosseis 1988. a. oli: August Kangro, Maia Lautenbach, Leena Treffner, Arnold Püvendi, August Kesküla, Uino Simmul, Viktor Valk, Helle-Mall Risti, Jaak Peedo, Olav Pihlak, Raivo Kalamäe, Malle Tohver (Meie Kodu, 09.03.1988, lk. 2).

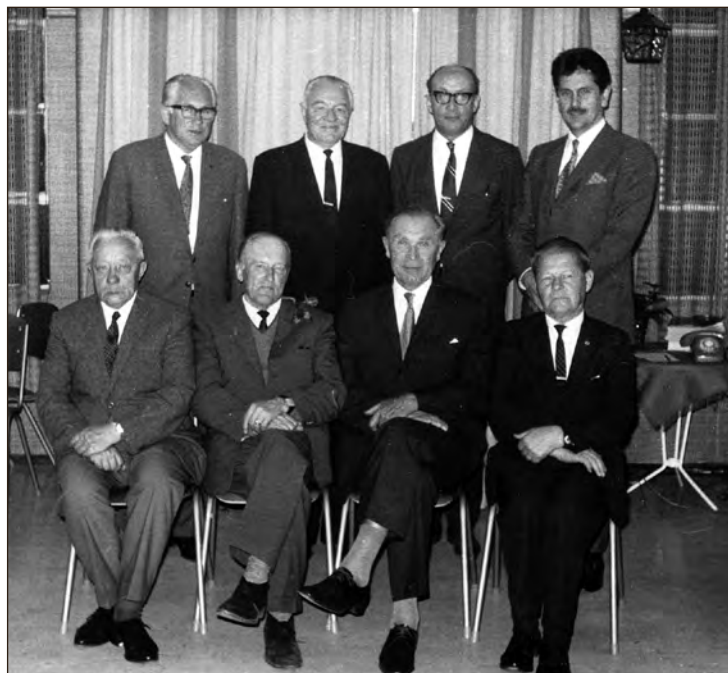
⁴⁵ Arvatavasti on mõeldud Rahva Hääl 10. augustil 1988 avaldatud Molotovi-Ribbentropi pakti salajasi lisaprotokolle, millega Hitler ja Stalin jagasid oma mõjualad Euroopas.

⁴⁶ Meie Kodu kajastas 1988. aastal nt. küünalde süütamist J. Kuperjanovi haua eelmisel jõululaupäeval, Tartu rahulepingu aastapäeva demonstratsiooni Tartus, Eesti Vabariigi 70. aastapäeva demonstratsioone Tallinnas, Pärnus jm., märtsiküüditamise aastapäeva demonstratsiooni Tallinnas, Tartu muinsuskaitsepäevi 14.–17.04, Tallinna öölaulupidusid 10.–11.06, juuniküüditamise aastapäeva meeleavaldust Tallinnas, Rahvarinde masimiitingut lauluväljakul 17.06, Hirvepargi miitingut 23.08 jpm.

⁴⁷ Tõnu Parming (1941–1998), Eesti sotsioloog, ajaloolane, poliitik ja ajakirjandustegelane. 1974–1988 Marylandi Ülikooli lektor, abiprofessor, dotsent; 1986–1987 ja 1988–1989 Toronto Ülikooli eesti õppetooli professor, 1998–1990 Eesti Kirjastuse Kanadas juhatuses esimees ja ajalehe Meie Elu toimetaja.

⁴⁸ Tiit Madisson (1950), eesti vabadusvõitleja, kirjanik ja poliitik. Elas aastatel 1987–1990 Rootsis, tegi kaastööd Raadio Vaba Euroopale ja osales Eesti Vangistatud Vabadusvõitlejate Abistamiskeskuse tegevuses.

⁴⁹ Peale nimetatute kirjutas neil teemadel veel nt. Toomas Hendrik Ilves (Meie Kodu, 06.04 ja 13.04.1988).

Austraalia Eesti Seltside Liidu juhatus 1970. a. Istuvad Aleksander Puus, Edgar Vester, Arnold Perendi, dr. Hugo Salasoo, seisavad Viktor Niineorg, Oskar Kuru, Väino Jaaniste, Ilo Puusep.
Foto: KM EKLA 220: 195

selles selgusele jõudma. Peame meeles pidama, et nemad seal vajavad meie tuge ja abi, olgu see siis moraalne või midagi muud.

Terves selles küsimuses teie organisatsiooni liikmeskonna ulatusliku seisukoha saamiseks soovitan A.E.S.Liidu juhatus korraldada eriti selle küsimuse arutamiseks üldkoosoleku, kus palume asjalikult ja kaalutletult kõiki sellesse küsimusse puutuvaid aspekte arutada.

Seisukohad palume selgitada kahel tasapinnal: organisatsioonilisel ja isikulisel, kuna need kaks olukorda on põhiliselt erinevad. Eelkõige tuleks seisukoht suhtlemise osas võtta järgmiste olukordade ja asutuste-isikute suhtes:

- a) Nõukogude Liidu ametvõimud (valitsusasutused, Veksa,⁵⁰ konsulaaresindused jne.)
- b) Kodumaised kultuuri organisatsioonid (kirjandus, kunst, laul ja muusika jne.)
- c) Kodumaised kultuuri viljelejad
- d) Kodumaised teisitõtlejad (dissidendid)
- e) Kodumaa külastamine ametisikuna (organisatsiooni juhatuse liige jne.)
- f) Kodumaa külastamine eraisikuna
- g) Väliseesti kultuuri viimine kodumaale

Teie organisatsiooni seisukohtade selgumisel palume sellest teatada A.E.S.Liidu juhatusele hiljemalt 1. juuliks, s.a. ära märkides ka poolt, vastu ja erapooletute häälte arv.

Lugupidavalt

O. Pihlak [allkiri]
Olav Pihlak, esimees

R. Kalamäe [allkiri]
Raivo Kalamäe, peasekretär

⁵⁰ Väliseestlastega Kultuurisidemete Arendamise Ühing, moodustatud Eesti NSV-s 1960. a.

Metsaülikool Austraalias
[aadress]

2. juulil 1988. a.

V. a.

Austraalia Eesti Seltside Liidu juhatus!

Metsaülikooli Austraalias (MÜA) juhatus arutas Teie ringkirja 20. aprillist s.a. oma koosolekul 1. juulil. Kuna MÜA-l puudub alaline laialdane liikmeskond, siis saame Teile teatada ainult nelja juhatuseliikme seisukohad. Iga seisukoha järel on sulgudes antud vastavat seisukohta avaldanud juhatuseliikmete arv.

(a) N. Liidu ametivõimudega suhelda nii vähe kui võimalik. (4) Keskorganisatsioonid ei tohiks üldse suhelda ametivõimudega. (4)

(b) Jah (= lubatud). (4)

(c) Jah. (4)

(d) Jah. (4)

(e) Mittesoovitav (2). Ei (2).

(f) Jah (4); kuid: keskorganisatsioonide juhatuseliikmed ei tohiks minna oma ametisoleku ajal (3).

(g) Jah. (4)

Lugupidavalt

MÜA juhatuse nimel⁵¹

I. Salasoo.

[AESL-i blanketil]

23. sept. 1988. a.

Lgp.

Dr. I. Salasoo, Metsaülikool juhatusele.

Ringkirjaliselt.

1. Lühike kokkuvõte 20.4.88 väljastatud ringkirjale saabunud vastustest.

Liidu 27 liikmesorganisatsioonist vastas ringkirjale 19, nendest

4 ei pidanud arutlust otstarbekaks

2 lükkasid arutluse edasi olukorra selginemiseni kodumaal

6 viisid küsimuse liikmeskonna ette

6 andsid juhatuse seisukohad

1 ei pidanud arutlust otstarbekaks, kuid lisas 5 allorganisatsiooni arvamused.

Saadud vastused olid väga mitmesugused ja neist mingisugust üldist arvamust kõigi küsimuste kohta välja lugeda on raske. Siiski selgus vastustest, et ollakse 100% vastu suhtlemisele N. Liidu ametivõimudega, samuti meie organisatsioonide ametisikute kodumaa külastamisele. Erasikute kodumaa külastamise suhtes asuti üldiselt seisukohale, et see on igaühe enda südametunnistuse asi. Teistele küsimustele polnud aga vastused nii selgepiirilised, ja juhatus saab saadud informatsiooni ainult teatavaks võtta ja oma edaspidised otsused ja tegutsemise oma parima äranägemise järgi seada.

Sellega juhatuse püüet, teada saada meie rahvusgrupi arvamust kodumaaga suhtlemise kohta, tuleb suures osas luhtunuks lugeda. On äärmiselt kahju, et 8 organisatsiooni ei suvatsenud isegi ringkirja kättesaamist kviteerida. Samal ajal ollakse väga ärritatud, kui juhatus olemasoleva infor-

⁵¹ MÜA juhtkond oli 3–4-liikmeline, peale esimehe Inno Salasoo kuulus sellesse kogu metsaülikooli tegevusaja Tiiu Salasoo, teised liikmed vaheldusid.

matsiooni põhjal mingi otsuse teeb, mis mittereageerijale ei meeldi. Juhatus tänab kõiki organisatsioone, kes ringkirjale reageerisid ja oma kommentaaridega juhatusele siiski teatud ülevaate vähemalt organisatsioonide juhatuste tasapinnal andis.

2. Liidu juhatus külastas arhiivi.

27. aug. s.a. tutvus AESL juhatus 3 tunnise ringkäigul arhivaari dr. Hugo Salasoo⁵² juhtimisel Eesti Arhiiviga Austraalias. Sellele järgnenud lühikoosolekul kuulati ära arhivaari ülevaade arhiivi asutamisest, selle tegevusest minevikus, olevikus ja tuleviku väljavaateist.

Tervisest olenevalt kavatseb arhivaar oma tööd senisel kujul veel mitmeid aastaid jätkata. Kui tekib tõeline vajadus, siis on dr. Inno Salasoo näol temale järglane kindlustatud.

Leiti, et Eesti Arhiiv Austraalias⁵³ on tõesti ulatuslik ja tõenäoliselt ulatuslikem väljaspool kodumaad, tänu arhivaari tüdimatule innule ja asjatundlikult üles ehitatud kogumissüsteemile. Leidis ka järjekordselt kinnitust juba arhiivi asutamisel omaks võetud põhimõte: Eesti Arhiivi Austraalias saab üle viia ainult täiesti iseseisvasse Eesti Vabariiki.

AESL juhatus on täiesti rahul arhiivi asjaajamisega, varade paigutamisega ja arhiivi üldolukorraga ning loodab, et käesolev teade hajutab mõnegi kaaseestlase murepilved arhiivi olukorra ja tuleviku suhtes. Juhatus avaldab arhivaarile dr. Hugo Salasoole siirast tunnustust tehtud töö eest. Jääb ainult loota, et tal jätkub tervist, tahet ja elurõõmu veel hulgaks ajaks selle väärt töö jätkamiseks.

R. Kalamäe
peasekretär

Arhivaar dr. Hugo Salasoo Eesti Arhiivis Austraalias, 19.12.1988.
Foto: KM EKLA B-220: 68.

Marin Laak

(1964), *PhD*, Eesti Kultuuriloolise Arhiivi vanemteadur, Eesti Kirjandusmuuseum, Vanemuise 42, Tartu 51003, marin@kirmus.ee

⁵² Hugo Leopold Salasoo (1901–1991, aastani 1931 Sogenbits või Sogenpits), eesti botaanik, farmatseut ja arhivaar. 1953. a. asutas ta Sydneys Eesti Arhiivi Austraalias, mis kujunes üheks suuremaks Eestile spetsialiseerunud raamatukoguks väljaspool Eestit, 1991. aastani oli ta selle juhataja.

⁵³ Eesti Arhiiv Austraalias on Sydneys asuv Eesti arhiiviraamatukogu. Aastail 1991–1994 juhatas arhiivi Hugo Salasoo poeg Inno Salasoo. Arhiiv asus pikka aega Hugo Salasoo kodus selleks eraldi ehitatud hoones, nüüd asub see Sydney Eesti Majas.